

Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування підкупу медичних працівників

Фігурський В. М.

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, Україна
orcid.org/0000-0002-5329-8985
figurskyvm@gmail.com

Юрків Р. Р.

аспірант кафедри кримінального процесу і криміналістики
Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, Україна
orcid.org/0000-0001-9046-8464
roksja.yurkiv@gmail.com

Ключові слова:

підкуп медичних працівників,
початковий етап розслідування,
типові слідчі ситуації,
загальні версії, процесуальні дії.

Досліджено типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування підкупу медичних працівників.

Констатовано, що для цього етапу розслідування підкупу медичних працівників характерні такі особливості: 1) ускладненість збирання доказів внаслідок латентності аналізованих кримінальних правопорушень; 2) протидія досудовому розслідуванню з боку заінтересованих осіб; 3) нез'ясованість багатьох обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, зокрема події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила; 4) залучення до розслідування оперативних підрозділів та їх взаємодія зі слідчим; 5) застосування в процесі розслідування тактичних операцій; 6) значна інтенсивність, динамічність криміналістичної діяльності, її яскраво виражена пошукова спрямованість.

Стверджується, що типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування підкупу медичних працівників є складником криміналістичної характеристики окремої методики розслідування цих кримінальних правопорушень. Зазначено, що зміст слідчої ситуації суттєво визначений наявними відомостями про факт підкупу медичного працівника або про підготовку до нього, висунутими версіями, слідчими (розшуковими) діями та оперативно-розшуковими заходами, необхідними для їх перевірки. Обґрунтовано, що за джерелом одержання відомостей та характером інформації про стадію вчинення кримінального правопорушення на початковому етапі розслідування підкупу медичних працівників можливі чотири типові слідчі ситуації: 1) заява заінтересованої особи про підкуп медичного працівника, що готується; 2) заява заінтересованої особи про факт підкупу медичного працівника; 3) відомості про факт підкупу медичного працівника чи підкуп, що готується, отримані від органу, що проводить оперативно-розшукову діяльність; 4) відомості про факт підкупу медичного працівника чи підкуп, що готується, одержані слідчим внаслідок розслідування інших кримінальних проваджень.

Аргументовано, що для таких ситуацій характерним є висунення двох загальних версій, а саме: а) підкуп медичного працівника мав місце або готується; б) факт підкупу медичного працівника не підтвердився. У межах цих загальних версій доречно виокремити й низку окремих.

Констатовано, що для кожної з вищенаведених слідчих ситуацій характерні власна система та черговість процесуальних дій, спрямованих на перевірку висунутих версій.

Typical investigative situations of the initial stage of the investigation of medical workers bribery

Fihurskyy V. M.

*Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor at the Department
of the Criminal Procedure and Criminology
Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str., 1, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0002-5329-8985
figurskyvm@gmail.com*

Yurkiv R. R.

*Postgraduate Student at the Department
of the Criminal Procedure and Criminology
Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska str., 1, Lviv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-9046-8464
roksja.yurkiv@gmail.com*

Key words:

*bribery of medical workers,
the initial stage of the investigation,
typical investigative situations,
general versions,
procedural actions.*

Typical investigative situations of the initial stage of investigation of medical workers bribery are examined.

It is stated that this stage of the investigation of medical workers bribery is characterized by the following features: 1) the difficulty of gathering evidence due to the latency of the analyzed criminal offenses; 2) counteraction to pre-trial investigation by interested persons; 3) unclearness of many circumstances that are subject to proof in criminal proceedings, in particular the events of the criminal offense and the person who committed it; 4) involvement in the investigation of operational units and their interaction with the investigator; 5) the use of tactical operations in the investigation; 6) significant intensity, dynamism of forensic activity, its pronounced search direction.

It is alleged that the typical investigative situations of the initial stage of the investigation of medical workers bribery are part of a separate methodology for investigating these criminal offenses. It is noted that the content of the investigative situation is largely determined by the available information about the fact of bribery or preparation for a medical worker, the proposed versions, investigative (search) actions and operational and investigative measures necessary to verify them.

It is substantiated that according to the source of information and the nature of information about the stage of committing a criminal offense at the initial stage of the investigation of medical workers bribery, four typical investigative situations are possible: 1) the statement of the person concerned; 2) a statement of the interested person about the fact of bribery of a medical worker; 3) information on the fact of bribery of a medical worker or bribery that is being prepared, received from the body conducting operational and investigative activities; 4) information on the fact of bribery of a medical worker or bribery that is being prepared, obtained by the investigator as a result of the investigation of other criminal proceedings.

It is argued that such situations are characterized by two general versions, namely: a) bribery of a medical worker has taken place or is being prepared; b) the fact of medical worker bribery was not confirmed. Within these general versions, it is appropriate to single out a number of separate ones.

It is stated that each of the above investigative situations is characterized by its own system and sequence of procedural actions aimed at verifying the proposed versions.

Вступ. Оперативність та результативність розслідування підкупу медичних працівників залежать від належної організації цього процесу. Одним з аспектів здійснення досудового розслідування зазначеної категорії кримінальних правопорушень є питання про його етапи.

Однак початковий етап розслідування підкупу медичних працівників не виправдано залишається поза увагою дослідників. З огляду на це в методиці розслідування такого виду кримінальних правопорушень наявні прогалини. Така ситуація вимагає відповідного реагування.

Тому **метою статті** є дослідження типових слідчих ситуацій початкового етапу розслідування підкупу медичних працівників.

Виклад основного матеріалу. Значення початкового етапу розслідування підкупу медичних працівників не варто недооцінювати, адже активність та ефективність процесуальних рішень і процесуальних дій слідчого в цей період безпосередньо впливають не лише на результативність наступних етапів розслідування такого роду кримінальних правопорушень, але й на перспективу судового розгляду кримінального провадження. Тому криміналістичне забезпечення цього етапу розслідування підкупу медичних працівників набуває особливого значення.

Для цього етапу розслідування підкупу медичних працівників характерні такі особливості: 1) ускладненість збирання доказів внаслідок латентності аналізованих кримінальних правопорушень; 2) протидія досудовому розслідуванню з боку заінтересованих осіб; 3) нез'ясованість багатьох обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, зокрема події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила; 4) залучення до розслідування оперативних підрозділів та їх взаємодія зі слідчим; 5) застосування у процесі розслідування тактичних операцій; 6) значна інтенсивність, динамічність криміналістичної діяльності, її яскраво виражена пошукова спрямованість.

Підкуп медичних працівників охоплює кілька кримінальних правопорушень, для яких властиві власні слідчі ситуації. Водночас у них є і спільні ознаки, що дає змогу стверджувати про типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування підкупу медичних працівників.

Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування підкупу медичних працівників є складником окремої методики розслідування цих кримінальних правопорушень.

Як справедливо стверджує А.С. Хлус, особливе значення мають слідчі ситуації, що склалися на початковому етапі розслідування. Правильна їх оцінка сприяє точному визначенню напрямку розслідування, вибору тактичних засобів і раціональної послідовності їх здійснення [1, с. 249].

Беручи до уваги те, що методика розслідування підкупу медичних працівників щодо методики розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або неправомірної вигоди службовою особою є окремою, основою слідчих ситуацій мають бути ті, що вироблені у загальній методиці, водночас із відповідною конкретизацією. Зміст слідчої ситуації значною мірою визначений наявними відомостями про факт підкупу медичного працівника або про підготовку до нього, висунутими версіями, слідчими (розшуковими) діями та оперативно-розшуковими заходами, необхідними для їх перевірки.

Аналіз типових слідчих ситуацій, вироблених криміналістами в контексті дослідження виявлення та розслідування корупційних діянь як загалом [2, с. 69–71; 3, с. 93–95; 4, с. 83; 5, с. 68–71; 6, с. 59; 7, с. 20; 8, с. 22–23; 9, с. 25–29; 10, с. 241–242; 1, с. 252], так і в окремих сферах державного і суспільного життя [11, с. 19–20; 12, с. 22–23; 13, с. 90–91; 14, с. 134–143; 15, с. 102–103; 16, с. 126–141] та вивчення матеріалів правозастосовної практики дає змогу стверджувати, що за джерелом одержання відомостей та характером інформації про стадію вчинення кримінального правопорушення на початковому етапі розслідування підкупу медичних працівників виправдано виокремити чотири типові слідчі ситуації:

1. Заява заінтересованої особи про підкуп медичного працівника, що готується. Зазвичай у цій ситуації є відомості про особу правопорушника, предмет посягання та обстановку вчинення кримінального правопорушення. Тому за обсягом цих відомостей аналізована ситуація належить до *інформаційно визначених*. Обсяг таких відомостей впливає на прийняття слідчим відповідних тактичних рішень. Одним із них є проведення тактичної операції із затримання на гарячому. За можливістю досягнення завдань досудового

розслідування така слідча ситуація є *сприятливою* для розслідування. Заінтересованими особами можуть бути ті, які безпосередньо звернулися по медичну допомогу або за наданням медичних послуг, члени їхніх сімей, близькі родичі, самі медичні працівники, яких схиляють до отримання неправомірної вигоди. При цьому правопорушнику не відомо про звернення цих осіб до органів правопорядку.

2. Заява заінтересованої особи про факт підкупу медичного працівника. На противагу попередній, ця слідча ситуація є *несприятливою*, оскільки надання (одержання) неправомірної вигоди медичному працівнику вже відбулося, предмет неправомірної вигоди відсутній, хоча водночас вона є *інформаційно визначеною* – слідчому відомі місце, час, спосіб, предмет підкупу, особа медичного працівника.

3. Відомості про факт підкупу медичного працівника чи підкуп, що готується, отримані від органу, що проводить оперативно-розшукову діяльність. Інформація може бути одержана внаслідок раніше розпочатої оперативної розробки медичного закладу загалом та його окремих працівників. Дані можуть надійти й анонімно (через сайт управління Національної поліції у відповідній області, по телефону довіри, поштою). Джерелом таких відомостей також можуть бути конфіденти. Суб'єктам цього кримінального правопорушення, які діють у змові, не відомо про те, що їх діяння є у полі зору органів правопорядку. Обсяг відомостей, про які йдеться, не визначається повнотою. З огляду на це, така *слідча ситуація є несприятливою*. Аби ці відомості набули доказового значення, їх необхідно легалізувати в межах кримінального провадження. Крім того, в цій ситуації можливі тактичні ризики вчинення провокаційних дій, що позбавляє кримінальне провадження судової перспективи. За характером відносин між учасниками ця *слідча ситуація є конфліктною*, адже і особа, яка пропонувала, і медичний працівник, який прийняв пропозицію, обіцянку або одержав неправомірну вигоду, заперечують свою причетність до вчинення кримінального правопорушення. Тому доцільно прогнозувати протидію досудовому розслідуванню. За цієї ситуації отримані дані підлягають особливо ретельній перевірці з опрацюванням усіх типових версій.

4. Відомості про факт підкупу медичного працівника чи підкуп, що готується, одержані слідчим внаслідок розслідування інших кримінальних проваджень. Така ситуація переходить у першу або другу слідчу ситуації.

У всіх типових слідчих ситуаціях початкового етапу розслідування підкупу медичних працівників відомості про факт підкупу медичного

працівника чи підкуп, що готується, підлягають перевірці. Метою такої перевірки є встановлення ознак підкупу.

Перевірці передують висунення двох загальних версій, а саме: 1) підкуп медичного працівника мав місце або готується; 2) факт підкупу медичного працівника не підтвердився.

У межах цих загальних версій варто виокремити низку окремих.

Так, щодо першої загальної версії існують такі окремі версії: а) мав місце одиничний випадок одержання медичним працівником неправомірної вигоди; б) одержання неправомірної вигоди медичним працівником здійснювалося неодноразово; в) медичний працівник має намір одержати неправомірну вигоду; г) у медичному закладі медичні працівники систематично одержують неправомірну вигоду.

Стосовно другої загальної версії доцільно висунути окремі версії: а) мала місце обмова медичного працівника з метою його компрометації та завдання шкоди репутації медичного закладу; б) медичний працівник правомірно одержав кошти (для прикладу, йому передано подарунок або частину спадщини у вигляді коштів, повернено борг, виплачено авторський гонорар); в) медичний працівник вчинив дії (правомірні чи протиправні) в інтересах іншої особи, але не за неправомірну вигоду; г) сталася помилка в особі медичного працівника, який одержав неправомірну вигоду; г) медичний працівник вчинив інше кримінальне правопорушення, не пов'язане з одержанням неправомірної вигоди.

Усі версії перевіряють одночасно, тому слідчому належить скласти максимально детальний план розслідування. Це дасть змогу слідчому не витратити зайвих сил та часу для проведення повторних процесуальних дій.

Для кожної з вищенаведених слідчих ситуацій характерна власна система та черговість процесуальних дій, спрямованих на перевірку висунутих версій.

Так, у *першій слідчій ситуації (заява заінтересованої особи про підкуп медичного працівника, що готується)* на початковому етапі розслідування підкупу медичних працівників виправдано провести: 1) допит потерпілого або заявника (викривача); 2) огляд майбутнього предмета неправомірної вигоди; 3) затримання правопорушника на гарячому і тимчасове вилучення майна; 4) особистий обшук правопорушника, а за необхідності – його освідування; 5) огляд місця події; 6) допит підозрюваного; 7) обшук за місцем роботи та проживання підозрюваного, а за наявності для цього підстав – у родичів, друзів, знайомих; 8) огляд та вивчення документів, що регламентують діяльність медичного закладу

(статут, інші установчі документи) та визначають коло службових обов'язків медичного працівника (посадові інструкції, накази); 9) накладення арешту на майно підозрюваного; 10) допит свідків; 11) призначення і проведення експертиз.

Натомість *за другої ситуації (заява заінтересованої особи про факт підкупу медичного працівника)* доцільно здійснити: 1) допит потерпілого або заявника (викривача); 2) допити свідків, що були очевидцями або яким стало відомо про факт підкупу медичного працівника; 3) тимчасовий доступ до документів, що регламентують діяльність медичного закладу та визначають коло службових обов'язків медичного працівника; 4) огляд та вивчення таких документів; 5) обшук за місцем роботи та проживання потенційного підозрюваного.

Третя з виокремлених слідчих ситуацій початкового етапу розслідування підкупу медичних працівників (відомості про факт підкупу медичного працівника чи підкуп, що готується, отримані від органу, що проводить оперативно-розшукову діяльність) зумовлює виконання процесуальних дій, властивих двом попереднім слідчим ситуаціям, зокрема: 1) затримання надавача неправомірної вигоди та медичного працівника у момент її надання (одержання) і тимчасове вилучення майна; 2) особистий обшук підозрюваних; 3) огляд місця події; 4) допит підозрюваних; 5) обшук за місцем роботи та проживання підозрюваних; 6) огляд документів, що регламентують діяльність медичного закладу та визначають коло службових обов'язків медичного працівника; 7) накладення арешту на майно підозрюваних; 8) допит свідків.

Потребує уточнення висловлене в літературі твердження, що більшість кримінальних правопорушень, пов'язаних з отриманням неправомірної

вигоди, документуються саме в рамках кримінального провадження за наслідками проведення негласних слідчих (розшукових) дій [17, с. 226].

Лише кримінальні правопорушення, передбачені у ч.ч. 4 ст. ст. 368³, 368⁴ КК України, належать до категорії тяжких. Щодо інших кримінальних правопорушень про підкуп медичних працівників, що є предметом цього дослідження (ст. 354, ч.ч. 1-3 ст. 368³, ч.ч. 1-3 ст. 368⁴ КК України), можуть бути проведені лише такі негласні слідчі (розшукові) дії, як зняття інформації з електронних інформаційних систем або їх частин, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем чи не пов'язаний із подоланням системи логічного захисту, установленням місцезнаходження радіоелектронного засобу.

Висновки. На початковому етапі розслідування підкупу медичних працівників можливі чотири типові слідчі ситуації: 1) заява заінтересованої особи про підкуп медичного працівника, що готується; 2) заява заінтересованої особи про факт підкупу медичного працівника; 3) відомості про факт підкупу медичного працівника чи підкуп, що готується, отримані від органу, що проводить оперативно-розшукову діяльність; 4) відомості про факт підкупу медичного працівника чи підкуп, що готується, одержані слідчим внаслідок розслідування інших кримінальних проваджень.

Для таких ситуацій характерним є висунення двох загальних версій, а саме: а) підкуп медичного працівника мав місце або готується; б) факт підкупу медичного працівника не підтвердився. У межах цих загальних версій доречно виокремити й низку окремих.

Для кожної з вищенаведених слідчих ситуацій характерні власна система та черговість процесуальних дій, спрямованих на перевірку висунутих версій.

Література

1. Хлус А.М. Типичные следственные ситуации и версии при расследовании взяточничества: проблемы теории и практики применения. *Вестник Воронежского государственного университета. Серия: Право*. 2019. № 4. С. 249–256.
2. Кушниренко С.П. Особенности расследования взяточничества : учебное пособие. Санкт-Петербург, 2002. 108 с.
3. Хачатурян Т.Б. Выявление и расследование взяточничества в органах исполнительной власти : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Академия информационных технологий в образовании, науке и курортологии. Волгоград, 2004. 212 с.
4. Мишков Я.Є. Методика розслідування хабарництва : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Кримінальний процес і криміналістика; судова експертиза» / Національна академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2005. 182 с.
5. Чупахин Р.В. Расследование взяточничества : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Российская таможенная академия ФТС России. Москва, 2006. 194 с.
6. Черкесова А.А. Раскрытие и расследование взяточничества в условиях противодействия : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Уголовный процесс; криминалистика и судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / Академия экономической безопасности. Москва, 2007. 233 с.

7. Степаненко Р.А. Особенности методики расследования преступлений, связанных с посредничеством во взяточничестве : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 «Криминалистика; судебно-экспертная деятельность; оперативно-розыскная деятельность» / Бурятский государственный университет. Краснодар, 2015. 24 с.
8. Пчеліна О.В. Теоретичні засади формування та реалізації методики розслідування злочинів у сфері службової діяльності : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Харківський національний університет внутрішніх справ. Харків, 2017. 42 с.
9. Гармаев Ю.П. Основы методики расследования коррупционных преступлений : курс лекций. Улан-Удэ : изд-во Бурятского госуниверситета, 2018. 49 с.
10. Расследование преступлений в сфере экономики : учеб. пособие / под общ. ред. С.Ю. Наумова, А.С. Волкова, В.М. Юрина, Л.Г. Шапиро. Саратов : Саратовский социально-экономический институт (филиал) РЭУ им. Г.В. Плеханова, 2018. 312 с.
11. Башмаков И.С. Особенности первоначального этапа расследования коррупционных преступлений, совершаемых представителями органов местной власти : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика и судебная экспертиза, оперативно-розыскная деятельность» / Уральская государственная юридическая академия. Екатеринбург, 2006. 26 с.
12. Крюков В.В. Методика расследования должностных преступлений коррупционной направленности : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Уголовный процесс, криминалистика, оперативно-розыскная деятельность» / Южно-Уральский государственный университет. Челябинск, 2011. 27 с.
13. Алиева Г.А. Методика расследования взяточничества и коммерческого подкупа в жилищно-коммунальном хозяйстве : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 «Криминалистика; судебно-экспертная деятельность; оперативно-розыскная деятельность» / Московский государственный юридический университет имени О.Е. Кутафина. Москва, 2016. 228 с.
14. Олійник С.В. Початковий етап та основні напрями розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна». Київ, 2016. 220 с.
15. Христинина Е.В. Особенности расследования получения взятки в системе высшего образования : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 «Криминалистика; судебно-экспертная деятельность; оперативно-розыскная деятельность» / Тюменский государственный университет. Тюмень, 2016. 245 с.
16. Гулина Е.В. Особенности криминалистической методики расследования коррупционных преступлений в сфере высшего образования : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.12 «Криминалистика; судебно-экспертная деятельность; оперативно-розыскная деятельность» / Бурятский государственный университет имени Доржи Банзарова. Улан-Удэ, 2019. 230 с.
17. Чернявський С.С. Особливості розслідування одержання пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди посадовою особою. *Вісник кримінального судочинства*. 2015. № 1. С. 223–229.

References

1. Khlus A.M. (2019) *Tipichnye sledstvennye situatsyy u versyyu pry rassledovanny vziatochnychestva: problemy teoryu y praktyku pryemneniya* [Typical investigative situations and versions in the investigation of bribery: problems of theory and practice]. *Vestnyk Voronezhskoho hosudarstvennoho unyversyteta, Seryia: Pravo*, № 4, pp. 249–256.
2. Kushnirenko S.P. (2002) *Osobennosti rassledovaniya vzyatochnichestva: uchebnoye posobiye* [Features of Bribery Investigation: A Study Guide]. SPb.
3. Khachaturyan T.B. (2004) *Vyyavleniye i rassledovaniye vzyatochnichestva v organakh ispolnitelnoy vlasti* [Identification and investigation of bribery in the executive branch] (PhD Thesis), Volgograd: Akademiya informatsionnykh tekhnologiy v obrazovanii, nauke i kurortologii.
4. Myshkov Ya.Ye. (2005) *Metodyka rozsliduvannia khabarnystva* [Methodology of research habarnistva] (PhD Thesis), Kharkiv: Natsionalna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho.
5. Chupakhin R.V. (2006) *Rassledovaniye vzyatochnichestva* [Bribery investigation] (PhD Thesis), M.: Rossiyskaya tamozhennaya akademiya FTS Rossii.
6. Cherkesova A.A. (2007) *Raskrytiye i rassledovaniye vzyatochnichestva v usloviyakh protivodeystviya* [Disclosure and investigation of bribery in the context of countering] (PhD Thesis), M.: Akademiya ekonomicheskoy bezopasnosti.

7. Stepanenko R.A. (2015) *Osobennosti metodiki rassledovaniya prestupleniy, svyazannykh s posrednichestvom vo vzyatochnichestve* [Peculiarities of the methodology for investigating crimes related to mediation in bribery] (PhD Thesis), Krasnodar: Buryatskiy gosudarstvennyy universitet.
8. Pchelina O.V. (2017) *Teoreticheskiye osnovy formirovaniya i realizatsii metody razslidovaniya zlochiniv u sfery sluzhbovoy diialnosti* [Theoretical bases of formation and realization of a technique of investigation of crimes in the sphere of official activity] (PhD Thesis). Kharkiv: Kharkivskiy natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav.
9. Garmayev Yu.P. (2018) *Osnovy metodiki rassledovaniya korrupsionnykh prestupleniy: kurs lektsiy* [Fundamentals of methods for investigating corruption crimes: a course of lectures]. Ulan-Ude: izd-vo Buryatskogo gosuniversiteta.
10. Naumova S.Yu., Volkova A.S., Yurina V.M., Shapiro L.G. (2018) *Rassledovaniye prestupleniy v sfere ekonomiki : ucheb. posobiye* [Investigation of crimes in the field of economics: a tutorial]. Saratov: Saratovskiy sotsialno-ekonomicheskii institut (filial) REU im. G.V. Plekhanova.
11. Bashmakov I.S. (2006) *Osobennosti pervonachalnogo etapa rassledovaniya korrupsionnykh prestupleniy, sovershayemykh predstaviteleyami organov mestnoy vlasti* [Features of the initial stage of investigation of corruption crimes committed by representatives of local authorities] (PhD Thesis), Ekaterinburg: Ural'skaya gosudarstvennaya yuridicheskaya akademiya.
12. Kryukov V.V. (2011) *Metodika rassledovaniya dolzhnostnykh prestupleniy korrupsionnoy napravlenosti* [Methods for investigating malfeasance corruption] (PhD Thesis), Chelyabinsk: Yuzhno-Uralskiy gosudarstvennyy universitet.
13. Aliyeva G.A. (2016) *Metodika rassledovaniya vzyatochnichestva i kommercheskogo podkupa v zhilishchno-kommunalnom khozyaystve* [Methods for investigating bribery and commercial bribery in housing and communal services] (PhD Thesis), M.: Moskovskiy gosudarstvennyy yuridicheskii universitet imeni O.E. Kutafina.
14. Oliinyk S.V. (2016) *Pochatkoviy etap ta osnovni napriamy rozsliduvannia pryiniattia propozyitsii, obitsianky abo oderzhannia nepravomirnoi vyhody sluzhbovoiu osoboii* [Initial stage and main directions of investigation of acceptance of an offer, promise or receipt of illegal benefit by an official] (PhD Thesis), K.: Vidkrytyi mizhnarodnyi universytet rozvytku liudyny «Ukraina».
15. Khristinina E.V. (2016) *Osobennosti rassledovaniya polucheniya vzyatki v sisteme vysshego obrazovaniya* [Features of the investigation of bribe-taking in the higher education system] (PhD Thesis), Tyumen: Tyumenskiy gosudarstvennyy universitet.
16. Gulina E.V. (2019) *Osobennosti kriminalisticheskoy metodiki rassledovaniya korrupsionnykh prestupleniy v sfere vysshego obrazovaniya* [Features of the forensic methodology for investigating corruption crimes in the field of higher education] (PhD Thesis), Ulan-Ude: Buryatskiy gosudarstvennyy universitet imeni Dorzhi Banzarova.
17. Cherniavskiy S.S. (2015) *Osoblyvosti rozsliduvannia oderzhannia propozyitsii, obitsianky abo oderzhannia nepravomirnoi vyhody posadovoiu osoboii* [Features of investigation of receipt of an offer, promise or receipt of illegal benefit by an official]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*, № 1, pp. 223–229.